Пам'ятайте про Україну!

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 30 Montgomery St. Jersey City, N.J. 07302
Телефони: (201) 434-0237, (201) 434-0807; з Ню Йорку (212) 227-4125
УНСоюз (201) 451-2200; з Ню Йорку (212) 227-5250

РІК LXXXVIII Ч. 187. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК. СУБОТА, 3-го ЖОВТНЯ 1981 ЦЕНТІВ 25 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, SATURDAY, OCTOBER 3, 1981 No. 187. VOL. LXXXVIII.

СУДЯТЬ КАТОЛИКІВ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ

Прага, ЧСР. — Боротьба комуністичної влади в Чехо-Словаччині поширюється на щораз нові елементи суспільства. Та влада вславилася колись, в'язненням архиєпископа Берана, конфіскатою й нищенням релігійних книжок, наукової релігійної літератури. Останні вістки з Чехо-Словаччини вказують на те, що та влада знову повертається до тих практик.

В Оломунці відбувся суд при замкнених дверях проти католицьких священиків і цивільних діячів. На лаві обвинувачених засіло шість людей, яким комуністична влада закинула „злочин" друкування, розмножування і поширювання молитовників, релігійних видань і літургійних книг. Прокуратура особливо підкреслила те, що священики продавали ті книжки віруючим і охочим купувати. Не помогли пояснення підсудних, що церковні чинники не мають ніяких джерел доходу, які могли б постачати фонди на таку діяльність і тому треба надруковані матеріяли продати, щоб здобути фонди на друк дальших. Як звичайно на совєтських судах, суд і прокуратура накидалися на обвинувачених з лайкою, а підставлені органами безпеки так звані свідки розказували історії, що їм подиктували їх представники влади.

То ж і не диво, що всіх шістьох обвинувачених засуджено на різні реченці тюрми. Найбільший вирок,

(Продовження на стор. 4-ій)

Посадник вітав учасників фестивалю в Ню Йорку

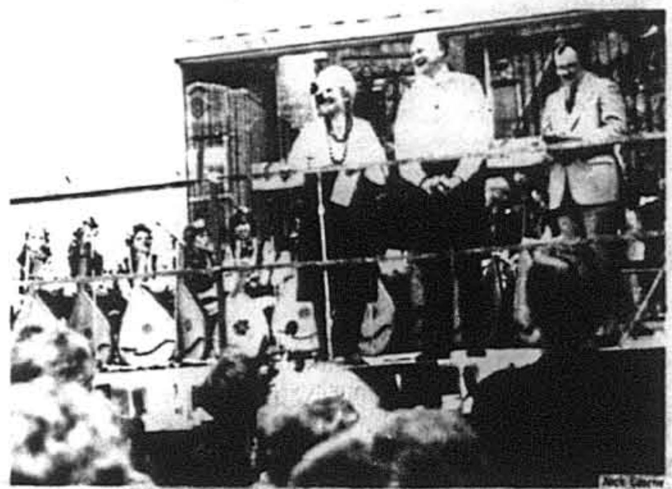

Марія Душник представляє посадника Едварда Кача. Перший справа — Богдан Гаргай. На сцені виступали учні Школи гри на бандурі.

Ню Йорк, Н. Й. — В неділю, 20-го вересня ц.р., одним з головних промовців на Українському Осінньому Фестивалі в Ню Йорку був посадник Едвард Кач.

Тому, що республіканці в Ню Йорку цього року піддержують перевибір Кача, його представила глядачам Марія Душник, заступниця головного предсідника УНС і діючий провідник Українського Республіканського Клюбу міста Ню Йорку, який і запросив посадника Кача на український фестиваль.

Посадник Кач, заявляючи, що тому, що пані Душник виголосила „його" виборчу промову, говорив про справи, які є близькими до сердець всіх українців в Америці, а саме про збільшення оборонної спроможности Америки. Він одержав бурхливі оплески від численної публіки.

Між присутніми був теж Майкл Сотірос, голова стейтової Республіканської Ради Спадщинних Груп і заступник голови Крайової Республіканської Ради Спадщинних Груп, якого представила М. Душник і який привітав учасників фестивалю.

Український Осінній Фестиваль спонзорували Організації Українського Визвольного Фронту.

Канадський суд визнав правильність поступування уряду

Оттава, Канада. — Найвищий суд Канади видав в понеділок, 28-го вересня, давно очікуване рішення в справі „патріяції" конституції Канади, що її саме тепер переводить федеральний уряд. Суд визнав право федерального уряду на переведення тієї справи, але одночасно заявив, що методи федерального уряду в переводженні тієї справи суперечать традиційним принципам федералізму.

Право уряду перевести схвалення нової, справді першої направду канадської конституції, Найвищий суд визнав однодушно. Більшістю голосів 6-3 потвердив, що конституційною традицією Канади є, що федеральний уряд Канади не звертається до британського парляменту в Лондоні зі законопроєктами без осягнення погодження провінцій. Одначе Найвищий суд визнав, що цього вимагає конституційний звичай, але не вимагає цього обов'язуюче право. З огляду на те, що традиція не є обов'язуючим конституційним законом, федеральний уряд негайно заповів дальші кроки для остаточного схвалення конституції. Міністер справедливости Жан Кретіє заявив, що рішення суду повністю вдоволяє федеральний уряд та що воно відкрило формально-правну дорогу до остаточного закінчення тієї справи. В середу, 14-го жовтня починається осіння сесія федерального парляменту в Оттаві й уряд прем'єра П'єра Трудо представить їй проєкт нової конституції до затвердження, а після затвердження перешле її до Лондону для заакцептування британським парляментом.

Одначе опінія суду, що федеральний уряд не пошанував федеральної традиції й не придбав догодження з провінційними урядами перед висилкою схваленого парляментом тексту до Лондону, стала ґрунтом для дальших, різкіших як досі, виступів речників різних провінцій проти схвалення нової конституції. Речник восьми провінцій, які не погоджуються з проєктом,

прем'єр провінції Британська Колюмбія Вілліям Беннет заповів ще гарячіші як досі дебати. Прем'єр провінційного уряду Квебеку, Рене Левек, дав інтерпретацію рішенню суду, що воно на його думку, заперечило право уряду на переведення схвалення нової конституції і заявив в імені свого свого провінційного уряду, що він ніколи не підпорядкується новій конституції. А колишній федеральний прем'єр і теперішній лідер консерватистів Джо Кларк звернувся до прем'єра Трудо, який тепер перебуває за кордоном в офіційній поїздці, щоб той не опирався в дальшому поступуванні на формальности рішення Найвищого суду, але поробив заходи для злагіднення розходжень у тій преважливій справі. Прем'єр Трудо вже перед тим заявив, що після позитивного рішення Найвищого суду він негайно перейде до остаточних кроків для „патріяції" конституції Канади й заступлення Британського Північноамериканського Акту з 1867 року, який править за канадську конституцію, новою повністю канадською конституцією.

Лейбористи обрали поміркованого заступника лідера

Брайтон, Англія. — Після обрання речника лівого крила, Майкела Фута, на лідера Лейбор партії, заіснувала небезпека, що його заступником виберуть ще більш лівого, Тоні Бенна. Одначе малою більшістю голосів колегія електорів, встановлена новим статутом партії, вибрала на пост заступника Денниса Гілі, відомого представника поміркованих.

Боротьба за пост заступника предсідника Лейбор партії була важка, бо вона великою мірою рішала про майбутнє ідейно-політичне обличчя тієї партії. Ліве крило тієї партії вимагає таких далекойдучих на ліво заходів, що, коли б їх перевести в життя, вони не лише змінили б у багатьох випадках існуючу в Англії систему, але й вплинули б на зміну укладу політичних сил в Европі.

Ліве крило Лейбор партії вимагає негайного виходу Великої Британії із Спільного европейського ринку, воно категорично настоює на загальному розброєнні Англії, без огляду на те, що зробить СССР, на відкликання американських збройних сил з терену Англії та на знищення атомової зброї, що її та країна вже має. Такі скрайні ліві вимоги відкинули не лише значну частину англійських виборців, але також викликали відхід з партії цілого ряду найвидатніших політичних діячів. Ті діячі, які опустили ряди Лейбор партії, створили нову Соціял-демократичну партію Англії, яка в свою плятформу прийняла поміркований соціяльні й ліберальні вимоги, що відповідає настроям великої частини англійського суспільства. Наслідком того нова партія мала великі успіхи при додаткових виборах в одній з виборчих округ, яка традиційно вибирає лейбористських кандидатів. Цим разом лейбористський кандидат ледве вийшов і коли б не розбиті голоси, перемога була б по боці соціял-демократів.

Тоні Бенн після подання до відома висліду виборів заявив, що він і його група продовжуватимуть далі боротьбу за перемогу своїх лівих концепцій. Нові вибори в Англії мають відбутися щойно за три роки, одначе складне господарське положення країни й зростаюча непопулярність господарської політики консервативного уряду Марґарети Тачер можуть спричинити приспішені вибори.

ЗСА міняють форми допомоги відстаючим господарсько країнам

Вашінгтон. — У Вашінгтоні розпочалися наради двох центральних міжнародних фінансових інституцій, які займаються господарською допомогою відстаючим господарсько країнам: Світового банку і Міжнародного валютного фонду. Президент Роналд Реген прислав обширне привітальне письмо, у якому він з'ясував нові напрямні в американській господарській політиці на відтинку допомоги відсталим господарським країнам.

Основним елементом тієї нової форми є намагання зміцняти продукційний потенціял відстаючих країн та підносити господарську активність населення, а не, як це було дотепер, задовольняти найпильніші консумпційні потреби населення. Президент звернув увагу 2,000 делегатів, які прибули майже з 150 країн, що „сама матеріяльна допомога не створить прогресу", якщо країни, які її отримують, не зужиють її на піднесення своєї продуктивности. Зростаюча господарська активність, а в парі з нею „чудесна динаміка господарського ринку дадуть справжні висліди за чесний труд і оправданий риск приватного підприємця", — сказав Президент.

І тому основну увагу треба присвятити приватному підприємцеві помагаючої країни, який найкраще буде знати, де допомогти ульокувати його капітали, щоб вони як найкорисніше працювали в країні, якій вони мають допомогти. З другого боку інвестиція приватного капіталу викличе потребу зросту числа господарських активістів у відсталих країнах, які динамізуватимуть господарське життя, а не зріст бюрократів, які займаються розподілом допомоги".

„Тільки коли людському духові уможливимо винаходити й творити, тільки коли одиниця має особисте заінтересування у рішенні господарської політики й з них користає — тільки тоді суспільства економічно вітальні, динамічні, успішні, прогресивні й вільні", — заявив у своєму листі Президент. „Вірте народові, вірте людині", — підкреслив Президент.

Уряд Ель Сальвадору відмовився переговорювати з партизанами

Ню Йорк, Н. Й. — Тут виступив на форумі Генеральної Асамблеї ОН президент республіки Ель Сальвадор Хозе Наполеон Дуарте. Він заявив, що уряд республіки готовий і хоче переговорами полагодити внутрішні розходження в країні, але категорично відмовився сідати до конференційного стола з тими, що зброєю хотять вимусити на партнерах прийняття їхніх вимог.

Президент Дуарте зайняв таким чином становище до намагань різних закордонних сил вплинути інтервенціями на дальший розвиток подій в Ель Сальвадорі. Спершу деякі соціял-демократичні партії на чолі з такою партією Західньої Німеччини пробували інтервеніювати на користь соціялістів Ель Сальвадору, які створили спільний політичний фронт з комуністами і на тій базі ведуть збройну боротьбу проти свого уряду. Одначе уряд не прийняв тієї ініціятиви.

Відтак соціялістичний уряд Франції і подібний в Мехіко визнали офіційно воюючу опозицію в Ель Сальвадорі політичним леґітимним чинником і закликали уряд Сальвадору розпочати з нею політичні розмови. Президент Дуарте заперечив, що Революційний демократичний фронт в Ель Сальвадорі, який очолює збройну боротьбу й терористичні акції лівих збройних відділів, є репрезентативним і леґітимним політичним чинником у республіці.

„Відклик до зброї, партизанські напади, збройний терор проти визнавців іншої політичної думки, а зокрема проти власного уряду не дають права репрезентувати" — сказав президент Дуарте. — „Хай Революційний демократичний фронт припинить збройну боротьбу й візьме участь у демократичному виборчому процесі, бо тільки сальвадорці можуть розв'язувати свої внутрішні проблеми".

Президент Дуарте заперечив поширювані лівою пропагандою у світі вістки про те, що ліві партизани в Ель Сальвадорі здобули різні міста й управляють ними. „Вони не контролюють одного, однісінького міста в Сальвадорі", — сказав він.

РАЇСУ РУДЕНКО ЗАСУДИЛИ НА 3 РОКИ

Раїса Руденко

Гельсінкі. (УІС „Смолоскип"). — Із України наспіла вістка, що 11-го вересня ц.р. у Києві засудили Раїсу Руденко на три роки ув'язнення. Зразу після суду Р. Руденко мали негайно вивезти до Мордовського концтабору.

Раїсу Руденко, згідно з одержаною інформацією, судили за поширювання т. зв. антисовєтських матеріялів і нелегальне одержування листів від її мужа Миколи Руденка — голови Української Гельсінкської групи, який відбуває ув'язнення у Мордовських концтаборах.

Раїса Руденко народжена в 1939 році. Перед арештом вона працювала 16 років в санаторії у Конча Заспа, як ляборантка. Її заарештовано 15-го квітня цього року.

РЕҐЕН: ДРУГОГО ІРАНУ НЕ БУДЕ

Вашінгтон. — Пресова конференція президента Роналда Реґена, яка відбулася в четвер, 1-го жовтня у Вашінгтоні стала ще одною віхою в політиці ЗСА. У вступному ствердженні, а відтак у відповідях на запити представників преси Президент потвердив і поширив напрямні американської політики на найближчий час, а в першу чергу на час його президентури.

В закордонній політиці Президент використав нагоду, щоб зайняти становище до найактуальніших питань, які стоять перед урядом, та до деяких, які вимагатимуть розв'язки ближчим часом. Одною з важливих точок, на яку він дав вийнятково вагому відповідь, була справа продажу літаків типу Авак Савдійській Арабії. Президент підкреслив, що той продаж є повністю згідний з інтересами ЗСА та з безпекою цієї країни, та що він вкладається в комплекс американської світової політики. Президент сказав: „Як Президент, я маю обов'язок здефініювати і боронити наші широкі завдання безпеки. Очевидно, що Конґрес віділграє важливу ролю в цьому процесі. І ведення американської закордонної політики не є справою других націй". З огляду на це, що ця заява виразно натякала на активний спротив уряду Ізраїля проти продажу і заходи жидівських чинників на терені ЗСА не допустити до нього зі залі впав додатковий запит стосовно цього. Президент Реґен, прецизно заявив, що таке становище відноситься до Ізраїля, як і до кожної іншої країни".

На запит зі залі, чи Савдійській Арабії не загрожує така доля, яка зустріла Іран, президент Реґен сказав: „Відносно того, що сталося чотири і пів року тому в Ірані. Мене тут не було. А тепер мушу сказати, що ми не дозволимо, щоб Савдійська Арабія стала другим Іраном. Я думаю, що ЗСА повинні взяти на себе частину відповідальности за те, що сталося в Ірані. Але коли йдеться про Савдійську Арабію, то я хочу звернути вашу увагу, що йдеться не лише про ЗСА, але про цілий західній світ. І тому в ніякому разі ми не змогли б приглядатися, що хтось перебирає ту країну і замикає доплив оливи".

Стосовно внутрішньої політики Президент у своєму вступному ствердженні підкреслив, що економічне життя поволі входитиме в правильні рейки, але це забере чимало часу.

УРОЧИСТО ПОСВЯЧЕНО БУДИНОК УОКЦЕНТРУ

Філядельфія, Па. (Н.П.). — У суботу, 19-го вересня ц.р., тут відбулася велика урочистість посвячення будинку Українського Освітньо-Культурного Центру в Абінгтоні, підміській місцевості Філядельфії. Посвячення довершив Митрополит Української Католицької Церкви Стефан Сулик в сослуженні єпископа-номіната о. Роберта Москаля, о. митрата Мирослава Харини, о. митрата Зенона Злочовського, о. д-р шамбеляна Івана Білянича і о. Маріяна Процика. Запрошений Комітетом Митрополит Української Православної Церкви Мстислав через недугу не міг прибути.

Чин благословення відслужено при престолі перед входом до будинку. Коротко перед цією відправою на щоглу піднесено американський і український прапори під спів американського і українського гимнів. Шкільні діти, пластова молодь, представники СУМ-А, члени ансамблів „Черемош" і „Волошки", ветеранських організацій і багатьох громадських об'єднань привітали Владику співом „Многая літа". Голова УОК Центру д-р Олександер Черник привітав Владику хлібом і сіллю.

Сестри Чину СВВ на чолі з Матір'ю Провінційною Теодозією, президенткою Менор коледжу Сестрою Міріям Клер і деканом коледжу Сестрою Дією взяли участь у врочистості посвячення будинку УОКЦ. В половині релігійної програми перерізано стрічку при входових дверях будинку, і Владика Стефан у супрово-

(Продовження на стор. 4-ій)

(*фото:* Rubel (Omega News Group)

Хлібом і сіллю вітає Владику Стефана д-р Олександер Черник, голова УОК Центру, перед посвяченням будівлі.

Д-р Олександер Черник, конгресмен Чарлз Догерті і стейтовий сенатор С. Ґрінліф перетинають стрічку під час посвячення будівлі. Їм приглядається Владика Стефан (справа) і о. д-р Іван Білянич.

У світі

ПАКІСТАНСЬКІ СПЕЦІЯЛЬНІ ВІЙСЬКОВІ частини, перебрані на працівників летовища, несподіваним штурмом здобули індійський літак, який приземлився на летовищі в Лягоре, з доручення терористів з провінції Сіккім у Індії. Терористи належать до крайнього крила мусулманської секти, яка вимагає відлучення провінції Сіккім від Індії і створення з неї самостійної держави. В здобутому літаку було ще 44 індійські закладники, бо частину пасажирів, а саме жінок, дітей і хворих, терористи звільнили вже перед тим, а уряд Пакістану заопікувався ними. На кошт уряду їх частували обідом, а опісля обвезли по важливіших місцях міста. Місто Лягоре є одним з найкращих в Індії і колись, ще перед поділом Індії на властиву Індію й Пакістан, до нього прибували прогулянками мешканці всієї Індії. Тепер індійський уряд обмежує видавання віз до Пакістану з огляду на ворожі відносини між цими двома країнами. Уряд Індії і зокрема прем'єр Індіра Ґанді, яка тепер перебуває в Австралії на конференції Британського коммонвелту, зложили урочисту подяку урядові Пакістану і його президентові Махоммедові Зія уль-Гакові. Терористів, які схопили літак, пакістанська поліція арештувала й передасть їх власному судові або видасть Індії.

ПРОФСПІЛКА ДРУКАРСЬКИХ РОБІТНИКІВ у недільному виданні лондонського „Таймсу" відкинула пропозиції керівництва і цим викликала кризу та створила небезпеку замкнення цього видання. Недільне видання „Таймсу" є окремою одиницею, адміністраційно й фінансово незалежною від властивого „Таймсу". Власник видавництва австралійський підприємець Руперт Мардок попередив кількакратно, що видавництво дефіцитове, приносить щорік мільйонові втрати і він готовий припинити його назавжди, якщо матиме поважніші труднощі й додаткові нові фінансові втрати. Хоч звичайний щоденний „Таймс" формально не пов'язаний з недільним, але припинення недільного може створити таку ситуацію, в якій видавець рішиться припинити і щоденник. Видавець Мардок такої можливости не виключає. „Таймс" уже довший час не виходив з огляду на страйк друкарів, і англійська публічна опінія поволі погоджується з фактом, що одного дня може не стати цього, може найбільш престижевого, щоденника в світі.

В Америці

РЕКОРДОВИЙ ЗБІР УРОЖАЮ В ЗСА ЦІЄЇ ОСЕНИ дає передбачення, що ціни на сільськогосподарські продукти впадуть, з чого не дуже задоволені фармери, які вважають до деякої міри „прокляттям" пребагатющий цьогорічний урожай. Збір кукурудзи, наприклад, рекордово високий. Департамент сільського господарства оцінює його на 7,94 більйона бушлів, і це найвищий збір кукурудзи за всю історію урожаїв ЗСА. Приватні експерти вважають це число навіть нижчим, ніж справді, бо урожай є ще вищим. Інший рекордний збір — це урожай пшениці, який вже зібрано. Через знижені ціни на ці продукти, через надмір їх, Уряд обраховує чистий прибуток фармерів цього року на суму від 20 більйонів дол. до 24-ох більйонів, порівняно з минулорічним заробітком, що був від 22-ох більйонів долярів до 27-ми більйонів долярів.

КОРПОРАЦІЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ Бизнесових Машин (ІБМ) оголосила під кінець вересня, що вона виробила нову систему компюторів записувати, зберігати і пересилати, на вимогу, голосові вістки й передавання. Ця система, що коштує від 115,000 дол. до 235,000 дол. за один апарат-компютор, перетворює голосові тони в електронічні імпульси, які потім можна зберігати й переховувати на магнітофонних дисках. Ці імпульси можна перетворити знову на голосові тони, коли вістку треба передати далі на запотребування. Програма, яка відома під назвою „Авдіорозподільча система", спеціяльно утворена для удосконалення щоденних зносин поміж керівниками підприємств чи професіоналістами, особливо, коли вони хочуть комунікуватися одні з одними через зони часу.

ЗАХОПЛЕНА РЕЦЕНЗІЯ ПРО ВИСТУПИ ВАСИЛЯ Шуста, американського актора українського походження, в ролі Чехова у Театрі-Іст у Ню Йорку, появилася в „Ню Йорк Таймсі" у п'ятницю, 25-го вересня, у статті рецензента Мел Куссова. Сценічне втілення постаті самого Чехова настільки вдале й несамовите у цього актора, що авдиторія сидить в прямо неймовірному завороженні, — пишеться про Шуста в газеті.

АТАКА НА ПАПУ ІВАНА ПАВЛА II, КОЛИ його і ще двох осіб тяжко поранив у Ватикані лівий терорист турецького походження, не була вчинком лише цього атентатника, а ширшою конспірацією-змовою позбавити життя Главу Католицької Церкви. До такого переконання прийшов італійський суд, який переслухує замішаних у справу поранення Папи. Турок Махмед Алі Аджа був, на думку суду, лише головним знаряддям вбивства з рамени таємноє підривної інтернаціональної організації, але ще суд не назвав інших членів змови.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Subscription 1 year — $40.00, 6 months — $22.00, 3 months — $12.00
UNA members 65¢ a month. Change of address — 50¢. Make checks or money orders payable to "Svoboda"
Postmaster: Send address changes to "Svoboda" P.O. Box 346, Jersey City, N.J. 07303

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправлять і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою — За зміст оголошень Редакція не відповідає

Передплата на рік $40.00, на півроку' — $22.00, на 3 місяці — $12.00. Для членів УНСоюзу 65¢ міс. За кожну зміну адреси — 50¢
' Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda"

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Епідемія злочинства в Америці

Президент Роналд Реґен промовляв 28-го вересня ц. р. у Ню Орлінсі до 3,500 членів Міжнародної асоціяції поліційних шефів і назвав теперішню ситуацію в Америці — хворою на епідемію злочинства . Він мав стовідсоткову рацію. Адже недавно, в цьому таки місяці вересні 1981 року, директор Федерального Бюра Інвестиґації (ФБІ) Вільям Вебстер ствердив, що в минулому році збільшилось число поважних злочинів у ЗСА на 9 відсотків і що злочинство в Америці досягло небувалих вершин.

За кожних 28 секунд хтось краде комусь авто, — за кожних 8 секунд відбувається якийсь грабіж, — кожних 23 хвилин хтось когось вбиває, кожних вісім хвилин відбувається насильство над жінкою, — не минають дві секунди, щоб не стався в Америці якийсь важкий злочин. Наприклад, в одному Ню Йорку було у минулому році 1,812 вбивств і було 100,478 випадків крадежі автомобілів. Число знасилуваних жінок ніби зменшилось на 4 відсотки у порівнянні з попереднім роком, але все ще було 3,711 таких злочинів, — насправді куди більше, бо багато жінок, особливо молодих дівчат, не зголошують поліції такого свого страхітливого переживання.

Одним із перших актів, як тільки Роналд Реґен перейняв урядування в січні цього року, було покликання ним до життя окремої групи фахівців для дослідження проблеми злочинства і пред'явлення йому своїх висновків, якими засобами треба боротися проти цього несамовитого лиха. Цікавою подробицею звіту Комісії було ствердження, що в одному Ню Йорку є тепер кругло 2000 засуджених в'язнів але 7,000 арештованих очікує ще розправи. Перевантажені суди зголошеними до них кримінальними і цивільними справами, перевантажені в'язниці злочинцями. Той гурт фахівців поручав Президентові призначити бодай два більйони долярів на будову нових в'язниць. У деяких стейтах, де існують військові табори чи касарні, губернатори шукають згоди місцевих військових властей, щоб частину в'язнів приміщувати у військових будинках.

Президент використав у своїй промові звідомлення цієї призначеної ним групи фахівців , і він правильно пов'язав „епідемію злочинів" із цілим хворим американським суспільством. Вже давно названо те судочинство „оборотовими дверми": як злочинці входять до суду дверми, що крутяться, і зараз же тими самими дверми виходять на волю, — щоб знову доконувати злочини. Це система так званих „бейлів": суддя довільно проголошує „бейл" — кавцію, що її має скласти підсудний і вийти на волю з обов'язком явитися до суду такого то дня. Буває, що розумний і чесний суддя або відмовляє взагалі поставлення „бейлу" і затримує у слідчій в'язниці, але проголошує таку суму, якої підсудний не всилі скласти.

Але бувають теж обурливі і жалюгідні випадки, коли арештований за вбивство і поранення осіб, наїхавши на них автом, що ним керував у підхмеленому стані, виходить зараз же на волю, покараний дрібною сумою грошей не за вбивство, а за „недбайливу їзду". Поруч із злощасною практикою із грошовими кавціями — є однаково злощасний „пароль", коли то злочинець має право вимагати, щоб його звільнено, коли відсидить дві треті (часто половину або й одну третину визначеної йому кари. І про такий „пароль" рішає один судовий урядовець на основі короткого переслухання в'язня.

Ціла система американського судочинства склалася під переможним впливом ліберального руху „прав людини". Але у практиці вийшло таке , що поліція, яка має зв'язані руки різними законами і постановами та наказами згори, і ще більше суди боронять не покривджених, не жертв злочинів, а самих таки злочинців. Ця боротьба „прав людини", стосована до злочинців, починається від обов'язку перечитати арештованому його право закликати собі адвоката, не зізнавати нічого на свою некористь, і покликатися не на права, а привілеї, що їх рішив Найвищий Суд у так званій „Міранда" справі.

Тому треба привітати заяву президента Реґена, що він буде змагати до ревізії різних слабих пунктів сучасного судочинства, зокрема, що обмежить право грошових застав, дасть свобіднішу руку поліції у переслідуванні злочинців і не дозволить суддям звільнювати злочинців та їх „нелеґально" арештувати.

КОНҐРЕСОВА ПІДКОМІСІЯ ОКЕАНОЛОГІЇ, яка веде переслухання в справі радіоактивних покидьків, викинених у американські води протягом часу від Другої світової війни і досі, в Бостоні виявила, що великі кількості цих шкідливих покидьків концентруються вздовж берегів Массачусетс і вони ставлять під загрозу багаті рибою прибережні води.

Ярослав Гайвас

„СОЛІДАРНІСТЬ" ПРО ЛЕМКІВ

II

Лемки назагал поставилися неґативно до пропозиції покидати свої рідні землі ще й тому, що національно свідомі й політично поінформовані вони знали, що їх чекає в СССР, якою державою є підсовєтська Україна й тільки незначна частина з них виїхала на схід. Не допомогли ніякі пропаґандивні кампанії польських урядових чинників, виїзди в терен адміністративних комісій, навіть різні погрози з боку польської влади й насильні акції польських військових частин, стаціонованих в містах, де жило українське населення. Власне польські військові й прикордонні частини були з польського боку головним засобом тиску на лемків, щоб ті опускали свої землі й виїздили на схід.

Зовсім невдачними показалися совєтські місії, які спочатку прибували на лемківські терени й почали аґітувати населення, але після короткого часу побачили, що їхня діяльність до нічого не веде й перервали її. Тижневик „Солідарність" цитує слова польського письменника Вінцентого Поля про лемків: „Почуття справедливости є в них святою справою і вони проти нього ніколи не згрішать. Чим для купця вексель, тим для лемка його слово" — власне це стримувало лемків від виїзду до СССР, бо вони вже знали про „справедливість" і життєві умови під большевиками. А довідалися вони від тих, що на переломі 1939/40 переселилися до СССР і побачили тамошні відносини й з нараженням життя тікали нелегально звідти додому.

Не зважаючи на невдачу репатріяції лемків поза залізну заслону, уряд людової Польщі не занехав думки позбутися якимсь чином лемків з Лемківщини. Він тільки чекав на відповідну нагоду. Польські урядові чинники при підтримці публічної опінії Польщі прагнули створити з Польщі національний моноліт, бо спроби польонізації непольського етнічного елементу перед тим не вдавалися й було певним, що не вдалися б і тепер. На таку нагоду не треба було довго чекати. На підставі міжнародної умови Польща — ЧСР — Совєтський Союз польські збройні частини при допомозі тих двох держав розпочали велику акцію ліквідації відділів УПА на Лемківщині.

Три держави проти УПА

Кінець 1946 і початок 1947 року принесли цій акції значні успіхи. В трикутнику між трьома державами і їхніми збройними силами, відділи УПА, які не мали нізвідки допомоги й провадили боротьбу при допомозі здобутої від ворога зброї, зазнавали великих втрат у боях. Командування УПА видало наказ реорганізації й перейшло до операцій малими загонами. Частину бійців вислано у рейди поза кордони Польщі. В часі тієї фази боїв упав в бою з відділами УПА командуючий акцією польський генерал Кароль Свєрчевський. Генерал Свєрчевський рахувався спеціялістом боротьби з партизанами, перші воєнні успіхи здобув він на командних постах в еспанській громадянській війні, де він виступав як генерал Вальтер, а 28-го березня 1947 року під Яблінкою коло підніжжя Хрищатого згинув смертю вояка. Декілька тижнів після того Президія Ради міністрів польського уряду ухвалою з 27-го квітня, текст якої між іншим дотепер не був опублікований, рішила брутальною силою прогнати лемків з їхніх земель. Рішення це не мало ні мілітарного, ні політичного обґрунтування, а було це просте використання може останньої такої нагоди розправитися з українським населенням у Польщі. Акція прогнання лемків мала військовий характер, переводили її військові відділи, командуванню яких були передані адміністрація й поліція, зашифрована вона була гаслом „Вісла", або коротко „В".

Акція „Вісла"

Зразу після впровадження акції „В" в діло почалося пекло на Лемківщині. Людей заганяли, як худобу й гнали одних до залізничих станцій для транспортів до західньої Польщі, на землі перебрані від німців — Зємє Одзискане в офіційній термінології — інших до тюрем, чи до концентраційного табору в Явожці. Хоч закон передбачував, що кожен двір мав право взяти зі собою всякого добра на два повні вози, але одним селянам забрано, чи поламано вози, іншим пропадали коні й наслідком того більшість виходила з тим, що могла захопити на руки. Тижневик „Солідарність" пише: „Це правда, що сорокові роки в цілій Польщі, то були брутальні часи. Одначе брутальність, з якою переведено акцію „Вісла", навіть у тих часах була чимсь небувалим. Було тільки одне село — Олехівець — звідки не виселено нікого. Місцевий латинський священик видав усім мешканцям, полякам і лемкам метрики латинського хрищення. Треба пригадати той факт тим більше, що польська Католицька Церква має на сумлінні немало гріхів супроти віруючих східнього обряду та православних".

Нелюдське трактування людей

А як гнали людей, то хай знову розкаже тижневик „Солідарність": „ Евакуйовані не знали, куди їдуть, як довго триватиме подорож. Без харчу для людей, без паші для худоби. На одному транспорті, на щастя, машиніст був людиною і пристанув раз чи другий у полі, коли бачив копиці сіна. Селяни кидалися з вагонів, щоб захопити щось для прокормлення голодних звірят ". А самі їхали, як могли, шукаючи тільки нагоди придбати дещо води для дітей, старших та хворих. Бо й води не давали. Така подорож аж на нові землі, коло тижня тривала. Та тут починалося нове лихо. Господарства були уже розділені між прибулих перед тим зі сходу польських родин і лемкам діставалися тільки руїни будинків, гірші землі і ненависть з боку польського населення. Лемківські села розбито між масу польського населення, якому доручено трактувати лемків як „бандитів" та „упівців". Уряд видав розпорядок, що лемкам не можна міняти місця замешкання, не можна переселюватися, не можна подорожувати, не можна шукати праці поза наказаним місцем побуту. А до тих різних заборон долучувалася ще „ґорлівосьць" державної поліції й усіх інших офіційних та неофіційних чинників.

Багато вже написано про ті події, але далеко не все. Мартирологія лемків за їхню народність і віру чекає на повне висвітлення. Про це згадує, не подаючи більше деталів, стаття „Солідарности". І про це треба з признанням сказати. Це є без сумніву і з людського і з політичного боку великий крок уперед в українсько-польських відносинах. Але

(Продовження на ст. 3)

З НАШИХ БУДНІВ

„Щебетушки"

З покійною пані Надею нам удвох, бувало, приходилось „висіти на телефонах", а всі ці давні наші розмови обертались переважно довкола справ союзових і клюбових, поскільки нам обоїм довелося довгі роки працювати в управах таких двох культурних установ, як Літературно-Мистецький Клюб і 45-Відділ Українського Народного Союзу, Т-во „Культура" в Ню Йорку.

— А нині, пане Івасю, — заявила одного разу дорога пані Надя, — залишімо в спокої наші урядові справи, а поговорім приватно! Я розкажу вам одну цікаву пригоду, що мені недавно трапилась, — може вона вам колись пригодиться для ваших „Буднів" у „Свободі"...

Зустрічаю якось в автобусі дві красні щебетушки в шкільних уніформах котрогось з католицьких гайскулів: дівчатка гарні, як мальовані, заговорили до мене українською мовою та й питають:

— Прошу пані, чи ви нас пізнаєте?

— Ні, відповідаю, вибачайте, але не пізнаю. А хто ви будете такі файні?

— Та ми, — сміються дівчата, аж заходяться, — колишні ваші учениці з школи св. Юра! Я — Уляна, а вона — Оксана. Ви вчили нас української мови в шостій і сьомій клясах...

— Правда, — перебила одна щебетушка другу, — ми ще були тоді дурні кози та й до того трохи ліниві і не дуже рвались до науки, то ви нас трохи підганяли і читали нам різні „отченаші", за що ми вам тепер дуже вдячні, бо, тільки дякуючи вам, ми вміємо по-українському говорити і знаємо в нашому гайскулі ще одну додаткову мову, що рахується за два кредити... Дякуємо вам за науку, пані Надю!

Чемно вклонилися, защебетали та й спурхнули з автобуса, ніби таки справді дві перепілки!... А їхній сріблистий сміх ще й досі лящить мені в ухах, — закінчила „приватну" розмову покійна пані професор Надія Литвиненко, довголітня та ревна виховниця нашого молодого покоління в школі св. Юра в Ню Йорку...

Під час триденного Українського Осіннього Фестивалю, що його влаштували були в вересні організації УВФронту на долині міста, вулиця св. Марка, де довгі роки проживала пані Надя, та сумежні вулиці аж гомоніли, дзвеніли і дудніли українськими піснями, музикою, танцями...

Одного разу, під час Фестивалю, коли я проходив біля будинку 66, в якому на третьому поверсі мешкала колись пані Надя, перед мною, немов би з-під землі, виросли дві красні українночки в національних костюмах, чи не з танцювальної групи Роми Приймич-Богачевської, — з вигляду точно такі, як описала була пані Надя своїх щебетушок в часі нашої „приватної" розмови.

Спурхнули перепілками, защебетали українською мовою, а їх сріблистий сміх задзвенів так сердечно, що в мене думка, наче блискавка, прошибла через голову:

— А може це доні тих двох „щебетушок", що їх вчила української мови в школі св. Юра дорога і незабутня Пані Надя?

Ікер

НА МИСТЕЦЬКІ ТЕМИ

Любомир Кузьма

Двояке мистецтво Якова Гніздовського

Яків Гніздовський належить до визначних українських мистців XX сторіччя. Він знаний в Америці і в світі як оригінальний маляр і майстер дереворізів (Слово „дереворіз" вживається тут на означення техніки вирізування кліші в дерев'яній дошці і також на означення відбитки з цеї кліші, у відрізненні від слова „дереворит", яке треба би вживати на означення „риття" в дереві, тобто для техніки ґравюри, в якій риється рівці на перпендикулярно до слоїв стятій дошці.

Цей багатосторонній мистець займався олійним і акрилевим малярством, ґрафікою, літерництвом, оформленням і ілюстрацією книжок і писанням есеїв на мистецькі теми.

Його мистецька творчість пройшла через чотири фази: 1. Клясичний північноевропейський реалізм, 1944-1953; 2. Фовізм-експресіонізм, 1953-1955; 3. Стилізований реалізм, 1955-1959; 4. Сучасний природний реалізм, 1960-1980...

В Европі до Другої світової війни його творчість була оперта на клясичних взірцях північноевропейського малярства ренесансу і барокка. У цій фазі він показав бройґелівський реалізм з мішаниною комізму і траґізму в своїх багатофіґурних композиціях („Бездомні", „Скитальці", „Академія"). Тоді теж почав займатися дереворізом, якого ніколи не кинув, практикуючи його рівнобіжно з малярством.

Після приїзду до Америки Я. Гніздовський опинився в новій мистецькій атмосфері. Америка переживала після війни розквіт абстракціонізму. Гніздовський рішив, що його творчість потребує зміни. Відкинувши безпредметну абстракцію, він вступив на дорогу предметного малярства в узагальненому фовістично-експресіоністичному стилю. У свобідно і з розмахом мальованих творах цього періоду можна було завважити впливи різних модерністів французької і німецької школи. Це було малярство ідей, а не осіб і речей. Рідко займався релігійною тематикою („Розп'яття"), а переважно порушував загальнолюдські проблеми („Молодість і старість", „Ікар і нурець", „Добрий пастир"). Робив також керамічну скульптуру, взоровану на археологічних мотивах. Уже тоді у деяких композиціях з овочами і тваринами, а також у загальній ритмізованій структурі показав натяк свого майбутнього стилю.

По кількох роках перестав цікавитися цим модерністичним експериментом і постановив малювати без думки про панівний напрямок і про інших мистців. В наслідку почав помалу вертатися до природного для себе точного і детального стилю, але з набутим у між-

(Продовження на ст. 3)

Володимир Душник

ПОВОРОТ БРАНДТА НА ПОЛІТИЧНУ АРЕНУ

Після сімох років Віллі Брандт, по його резиґнації з посту канцлера Західньої Німеччини, виринув на політичній арені Европи, як нова політична сила з яскраво увидатненим лівим політичним обличчям. І так у віці 67 років, він стає визначним політичним чинником у Німеччині, саме тоді, коли його близький товариш, приятель і однодумець у політичних поглядах Франсуа Міттеран, став президентом Франції.

Будучи президентом Соціялістичного Інтернаціоналу, Брандт — особливо тісно пов'язаний з країнами Третього світу і його недавній звіт про стосунки між північними і південними країнами зродив численні політичні коментарі на Заході, начебто Брандт хоче створити „ґлобальну державу добробуту" коштом високопромислово розвинених країн Заходу. Мабуть найбільшим політичним атутом Брандта є це, що він тепер є головою соціял-демократичної партії, яка є при владі в Західній Німеччині.

У червні ц. р., на особисте запрошення Брежнєва, Брандт відвідав Москву і приніс на Захід чергову „галузку миру" у формі мораторії на атомові ракети середнього засягу, здобутої ціною „обіцянки" Совєтського Союзу не збільшувати своїх атомових ракет типу СС-20, які є наставлені на більші осередки Західньої Европи.

На німецькій телевізії та в своїм інтерв'ю в німецькій пресі, Брандт представив Брежнєва як „людину миру", що хоче за всяку ціну договоритися з американцями. Його поїздка до Москви збільшила його політичний престиж і скріпила пацифістичний рух серед німців. У противагу до теперішнього канцлера Гельмута Шмидта, який всеціло підтримує політику НАТО, Брандт затримує невтральне становище, але дуже часто схиляється до політики Москви.

Ідеологія Соціялістичного Інтернаціоналу проголошує, що „соціялізм не може існувати без свободи і демократії". Але в 1974 році-це становище Соціялістичного Інтернаціоналу змодифіковано до тієї міри, що членство в ньому дозволено також не-демократичним і напівтоталітарним партіям з Нікараґуа, Мозамбіку і Ґвінея-Біссо, які орієнтуються на марксистську ідеологію.

Резолюція про „негайне визволення"

Соціялістичний Інтернаціонал підтримував сандіністів в Нікараґуа, а тепер підтримує лівих терористів у Ель Сальвадорі, яких вишколюють і озброюють кубинці. Цей Інтернаціонал також запросив був Фіделя Кастра на почесного промовця, який підтримав резолюцію про „негайне визволення" Пуерто Ріко з „американського поневолення".

Присутній висланник московського Політбюра на цьому конґресі, Борис Пономарьов овацiйно привітав „близьку співпрацю комуністів із соціял-демократами" .

Деякі з провідних членів німецької Соціял-демократичної партії — переконані, що в заміну на місце Гельмута Шмідта, Брандт може стати „канцлером миру".

Якщо це станеться, то підуть унівець сподівання на скріплення західнього союзу. Активізація Брандта в згаданому напрямі не ворожить нічого доброго для Америки і Заходу взагалі, а для Західньої Німеччини — це нова проблема, яка в зародку несе політичне роз'єднання та пригожий ґрунт для збільшеного проникання совєтської аґітації і дії для зневтралізування та евентуального загарбання Західньої Европи.

М. Яременко

ВРАЖІННЯ ІЗ ВІДВІДИН

Цьогорічні другі двотижневі вакації ми з дружиною вирішили використати на відвідини старих приятелів, які живуть у Вінніпеґу, Канада. Від Чікаґо просто на північ веде дорога, — 860 миль — що проходить через стейти: Віскансин, Міннесота, Північна Дакота і провінція Манітоба. В'їхавши в стейт Міннесоту можна завважити, що на відміну горам і горбам у середньому і північному Віскансин, тут є рівнина, зменшились плянтації кукурудзи, а побільшились поля пшениці, жита та соняшників. Саме тепер кінчалась косовиця, а збіжжя звозили на збірні пункти до т. зв. елеваторів, яких тут є багато, і з котрих автоматично збіжжя навантажують у вагони потягів і везуть... Куди? Та звичайно всюди. Купує американське збіжжя і уряд „найдемократичнішої держави", що своєю рабською, колгоспною системою не може випродукувати його настільки, щоб прохарчувати населення. Ну, а на пропаґанду за кордон також потрібно!?

У той же самий час Америка, що має чотири і піввідсотка населення у сільському господарстві, — прохарчовує 225 мільйонів свого населення, допомагає усім і ще й продає. Ця частина Північної Дакоти і Манітоби дуже подібні до лісо-степової смуги України. Збіжжя тут косять комбайнами і залишають дуже високу стерню, що її пізніше іншими машинами косять і перемелюють і вночі спалюють. Тут соняшники супроти наших українських соняшників — маленькі. Правда, це окремий рід соняшників, що вирощують на оливу, яка тепер є дуже покупна, бо немає холестеролю. Соняшники, звичайно, дістали своє „ім'я", а це тому, що вони дуже люблять сонце. Тут сапають машинами та не пасинкують їх, збирають, звичайно, також машинами.

Кордон переїжджаємо швидко, без контролю, після кількох формальних запитів. За півтора години ми вже — на місці, в знайомих. Відбувається, мила і зворушлива зустріч, адже пройшло більше як 30 років, від часу коли ми бачились. Вечеряємо і згадуємо про війну, життя в таборах переміщених осіб, приїзд за океан, загосподарення у нових, прибраних батьківщинах і т. д. У неділю ідемо до української православної катедри св. Тройці, а після Богослуження до музею, який є під зарядом Союзу Українок. Він є приміщений при катедрі, у трьох середнього розміру кімнатах. Під церквою — гарна велика заля зі сценою, де відбуваються різні імпрези. При катедрі існує садочок, недільна школа та школа українознавства.

Оглядаємо ззовні Собор української православної церкви св. Покрови, український католицький храм св. Йосафата, українську католицьку церкву свв. Володимира і Ольги. Це — величні і імпозантні храми!

Другого дня відвідуємо приміщення Консисторії УПЦ в Канаді, робимо закупи і ідемо відвідати батька Тараса. Пам'ятник Батькові нашого народу роботи Льва Молодожанина, стоїть біля будинку парляменту Манітоби. Статуя в бронзі, що зображує Т. Шевченка старшого віку, в сидячій позі, читаючи книжку — абсолютно імпозантна! Мистець надав статуї сильного, дійсно прометеївського духа. Біля статуї — живі квіти і майстерно приироблена вишивка. Помітно, що статую відвідують українці.

Оглянувши будову парляменту всередині, ідемо до Осередку Української Освіти і Культури. Нас тут зустріла і привітала симпатична пані Заяць. Оглянувши крамницю з різними українськими виробами, вона повела нас на другий поверх — відділ модерного мистецтва, а потім у відділ українського народного мистецтва. Тут ми побачили народні ноші (одяг) з Буковини, Гуцульщини та золотої Полтавщини. Тут є оригінальна ноша, з часу ще з понад сторіччя тому, пребагатющі вишивки, як також українська піч з комином, що його наші красуні-дівчата пальцем колупали, як приходили від милого, а іноді й — немилого, старости. Тут є наші національні музичні інструменти: ліра, цимбали, трембіта, кобза та невмируща бандура, — створені напротязі сторіч українським генієм. Є і гарне наше печиво на всі оказії, як також прядільний варстат, кужіль, прядка рубель і качалка та багато інших речей — нам рідних і дорогих!

На мій запит: „Хто утримує музей?" — пані Заяць швидко і речево пояснює, що музей заінкорпорований в уряді, як неприходова установа і отримує дотації від уряду, як також допомагають у втримуванні музею членські вкладки та пожертви громадянства. В музеї працює стало двох оплачених працівників, теж група громадян, — як і пані Заяць, — які працюють без винагороди.

Відвідавши кілька українських крамниць, ми повернулися до гостинного дому наших приятелів О. і П Гекавчуків, як також зустріли подружжя К. і С. Дармоїд та пані Параскевію Д. Український Вінніпеґ під час мого, хоч і короткого, перебування, із своїми храмами, українськими установами, музеями та школами українознавства зробив на мене дуже гарне і миле враження! Провінція Манітоба має назву — „френдлі", цебто привітна, а це — в першу чергу — стосується українців.

Я хочу ще раз прибути до Вінніпеґу-Манітоби і пізнати його ближче, а тоді може буде нагода висловити всім суспільно-громадським працівникам признання за те, що вони дотепер у цій частині земної кулі створили!

Солідарність...

(Продовження зі стор. 2)

зате в двох інших суттєвих справах подані в тій статті матеріяли тенденційні, неправдиві й шкідливі.

Стаття дає зовсім фальшиву відповідь, ким є лемки. Після плутання між різними назвами „руснаки", „куртяки", „лемки", в статті є твердження, що „лемки ніколи не вважали себе частиною України". В цьому пробивається на поверхню давній польський атавізм поменшувати й „обскубувати", де тільки можна український нарід, ділити його на племена й групи з метою ослабити, щоб могти легше над ним панувати. Поляки ще не завжди освідомлюють собі, що давні часи та умови зовсім минули, що в інтересі польського народу є сильна Україна, що це властиво передумова, щоб Польща існувала тривало як самостійна, суверенна, ні від кого, а зокрема від росіян незалежна держава. З фальшивого заложення стаття в „Солідарності" доходить до дальшої помилки, а саме вона засуджує трактування урядом лемків, як українців, частину українського народу. Значить, навіть серед провідних діячів „Солідарности" ще є особи, які воліли б бачити гуцулів, лемків, поліщуків, „тутешніх", а не українців. Тижневик „Солідарність" іронічно пише: „В сорокових роках лемків переслідували під претекстом, що вони себе подають за українців, тепер їх знову переслідують, коли вони хотять підкреслити свою відмінність, тобто, що українцями вони не є". Що скривається за цією фразою: непоінформованість, чи зла воля? Мабуть одно й друге.

А для нас з цієї статті висновок очевидний. Навіть краща частина поляків ще не зовсім пройшла здорову еволюцію поглядів стосовно українців. І тому нам треба всіми можливими засобами добиватися повного зрозуміння серед мешканців сучасної Польщі української проблеми і пов'язання Польщі, польського народу з українською справою. Ми є сусідами й сусідами залишимося, бо географії не змінимо й з того треба сіне іра ет студіо витягнути висновки корисні для обидвох сторін. Бо над ним і над нами той самий Дамоклів меч, та сама смертельна загроза: російський імперіялізм.

Двояке мистецтво...

(Продовження зі стор. 2-ої)

часі досвідом. Наступна фаза його творчости була перехідною між модерністичною стилізацією і сучасним реалізмом. Її можна назвати стилізованим реалізмом. Картини виявляли графічний характер. Форми були обведені лініями, а кольористична гама — скупа і вишукана. Появилися урбаністичні теми, як ряди будинків і дерев коло вулиць („Авеню Віктора Гюго", „Де я живу"), люди на станціях підземки, хмаросяги. Стрижені під лінійку дерева на паризьких вулицях і подібно стандартизовані люди у підземці були іронічним коментарем свободолюбної людини, яка здивовано і критично глядить на людське муравлище великого міста.

Ця фаза дійшла до кінця, коли зникли лінійні контури і сірі кольори. Характер картин став малярським. Коло 1960-го року появилися перші твори в стилі точного сучасного реалізму, що уникає стилізації через виключне опертя на природі. Це був початок останньої і найдовшої фази творчости Гніздовського. У ній бачимо дві відміни цього природного реалізму: дещо здержане трактування шістдесятих років („Фанні", „Кукурудза", „Вагітна") і багатше, свобідніше малярство сімдесятих років („Помідори", „Дрова", „Ріпка", „Гарбузи на піску"). Також і тематика змінилася. Зникло малювання ідей і малювання міст, а прийшли теми хліборобського побуту: різні продукти городу і поля, домашні тварини тощо. Пошана до життя і увага до найменших деталів природи знайшли свій повний вираз у творах цього періоду.

Але малярство ніколи не було єдиним засобом виразу у Гніздовського. Його мистецтво завжди було двояке. Воно обіймало барвну музичність малярства і чорно-білу суворість графіки.

Цей мистець завжди любив графіку і в дереворізі знайшов ту стежку, що веде мандрівника на вершок гори. У трудній, томливій і неначе анахронічній техніці дереворізу найсильніше виявилися прикмети його таланту, які можна означити яу формалізм, елеґанцію і перфекціонізм у ритмічній лінійній структурі.

Дереворіз довгий час був друкарською технікою, в якій кількість була необмежена, а кліші вирізували спеціялісти-різці. Однак при кінці XIX сторіччя наступило відродження різних мистецьких технік, а між ними дереворізу, який піднесено на висоту ориґінального мистецтва при допомозі принципу виконування усієї роботи самим мистцем і обмеження кількости відбиток. Як всяка мистецька техніка, так і ця дає ефекти тільки їй питомі, яких не можна осягнути іншим способом і в іншому матеріялі.

Найбільше характерна прикмета творчости Гніздовського, яку видно і в малярстві і в графіці, це дуже сильно, навіть надмірно підкреслена ритмічна структура образу. Коли реалістичні малярі звичайно уникають у композиції повторювання того самого, бо це витворює враження неприродности, то у Гніздовського таке повторювання є головним стилістичним засобом, чи це будуть пера на птахах, чи листки рослин, чи товпа людей, чи яблука у квадратовій коробці. У дереворізах він витворює складні лінійні структури, що нагадують музичний контрапункт, елементи якого повторюються правильно і орнаментально. Як огородник, що стриже кущі і укладає квітучі рослини в геометричні форми, так Гніздовський накидає природі власний закон і порядок. Парадоксально, що з другої сторони він висміває такий самий порядок у житті великого міста („7,45 рано", „Телефонні будки"). Свої композиції будує майже виключно на прямокутних, або колових формах, що дають імпресію солідности, сталости і скования життя законами природи. Характерні з цього боку його овочі у квадратних коробках, групи овець і баранів, безлисті дерева.

Дереворіз Гніздовського розвивався паралельно з малярством, з винятком останньої реалістичної фази, в якій малярство перехилилося в сторону сучасного майже фотографічного реалізму, а дереворіз в сторону реалістичної ситуації. З початком шістдесятих років у нього був короткий період реалістичного дереворізу. („Поле", „Капуста"), але швидко його місце зайняла стилізація, яку можна бачити в нереалістичних деталях, перемінених в ритмічний орнамент. Зникла світлотінь і перспектива, а засобом виразу став чистий лінійний рисунок. У цьому можна добачити вплив східньоазійського мистецтва. Треба сказати, що ця стилізація, разом з незвичайно точною і солідною технікою, творить увесь смак дереворізів Гніздовського. Деякі речі так виконані, що виринає думка, чи можливо щось таке зробити людською рукою („Головка соняшника"). В загальному характер упрощення і лаконічної емблеми виступає майже в усіх дереворізах Гніздовського, а передусім у зображеннях тварин, немов би це були ілюстрації зі старинної книги, яку колись переписував монах у своїй келії.

Стилізація його дереворізів і фовістично-експресіоністичний експеримент його творчости зумовлені мистецтвом доби, впливами часу і оточення, від яких важко мистцеві цілком звільнитися.

Кожна доба мистецтва має свою характеристику. Мистецтво XX сторіччя відрізняється тим, що воно — за малими виїмками — відійшло від природи в сторону надмірно ліберального індивідуалізму. Мистецький авангард цього сторіччя висунув принцип, що справжнє мистецтво не може бути реалістичне, що треба відійти від наслідування природи в стилізацію і абстракцію, щоб себе цілком свобідно виразити. Цей скрайній принцип поклав свою відбитку на творчість майже всіх визначних мистців нашого часу.

Однак, коли слабий мистець грузне в догматичних і довільних принципах модернізму і в стилістичній сваволі, то сильний може із тих самих елементів стилізації і абстракції створити щось тривале, що житиме століттями.

І таким мистцем показався Гніздовський. Любов до мистецтва і фанатична праця винесли його на вершини. Згідно з опінією поважних критиків і мистецтвознавців він належить тепер до найбільших майстрів дереворізу в Америці і в цілому світі. Хоч його шлях в умовинах еміґрації не був легкий — а може якраз тому — він доказав, що нема нічого неможливого, і дав тривалий вклад у скарбницю української і вселюдської культури.

Український День у Сан Дієго

Американський День Праці, 6-го вересня ц. р., став дослівно днем праці для української громади Сан Дієго у влаштованому нею святкуванні Українського Дня.

Свято відбулося у міському Балбоа Парку, привабивши велике число глядачів, обізнаних із особливостями чарів української культури. Розпочатою американським та українським гимнами програмою керувала королева місцевої громади пластунка Уляна Олексишин, подавши змістовні відомості про Україну, її історію, сучасність та багату культуру.

Уляна Олексишин

Щирими й голосними оплесками винагороджували присутні виступ відомої танцювальної групи „Дух України" із міста Лос Анджелесу під керівництвом Нансі Прокопій; виразно доносились посилені голосниками срібні звуки бандури й голос молодого бандуриста Андрія Китастого, який виконав декілька українських дум та пісень. Виконане сольо танцю „Водограй" Уляною Олексишин у полтавському строї свідчило про хореографічні здібності цієї чарівної пластунки, ентузіяста української культури; серед гучних оплесків губились самозрозумілі оплески її задоволених дідуся і бабці — інж. Володимира й Ірини Сіяків. Уляна — донька Романа і Марти Олексишиних.

Мистецька частина завершилась виступом танцювальної групи „Дух України", окремі танці якої влучно інтерпретувала для американських глядачів Люба Кескі.

Запрошені оглянути недалеко розташовану „Українську Хату" чисельні відвідувачі розглядали зразки української культури у „Хаті" та окрему велику виставку українського народного мистецтва, що її влаштувала Дарія Чайковська із Лос Анджелесу.

Швидко розпродано приготовлені українським місцевим жіноцтвом витвори української кухні, чистий прибуток із чого передано на допомогу родині одного з ув'язнених дисидентів.

Як і в минулому, українську громаду підтримали своєю присутністю та допомогою багато земляків зі сусіднього міста Лос Анджелесу.

О.С.

МОДНІ СТРАЙКИ СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКОГО робітництва цей раз намічаються і серед працівників „Світу Волт Дисні" в Орландо на Флориді, де з 200 працівників — у тому найбільше серед тих акторів і статистів, що удають з себе улюблених дітьми персонажів з славнозвісних мультиплікатів-фільмів Волтера Дисні. Всі вони не задоволені з низьких платень, довгих годин праці, тяжких вагою й занадто гарячих костюмів, та з гігієни, не частого чищення цих костюмів. Тим часом вони лише словесно протестують, часто-густо досить комічно, але й погрожують страйком.

ПРОВІНЦІЙНИЙ УРЯД КВЕБЕКУ В КАНАДІ скликав надзвичайне засідання провінційного парляменту з метою розпочати якнайгострішу кампанію проти прийняття нової конституції для Канади. Урядові чинники з партії квебекських сепаратистів розпочали компанію алярмів і застрашувань, характеризуючи нову канадську конституцію як смертельну загрозу для французької мови й культури в провінції Квебек, де населення на 80 відсотків французькомовне й католицьке. Такий самий тон взяв предсідник провінційного парляменту в часі відкриття надзвичайної сесії. Він заявив: „Ще ніколи така загроза не висла над Національним зібранням" (парляментом). Гостре й непримиренне становище привладної в провінції партії Квебеку, провід якої заявив, що нової конституції не визнає і їй не підпорядкується, викликало застереження серед партійного членства. Деякі члени провінційного парляменту з цієї партії виступили проти її становища; інші знову заявили, що вони не будуть голосувати проти свого сумління і не виступлять проти уряду П'єра Трудо у голосуванні в справі конституції.

Новий професіоналіст у Чикаґо

Д-р Богдан Ярослав Білас (дентист), син Мирослава і Надії, із Ковальських, народився 25-го вересня 1955 року в Чикаго. Тут закінчив початкову школу та середню школу Сейнт Патрик із відзначенням.

Передмедичні навчання закінчив у Католицькому університеті Лайола, здобувши бакалаврат із хемії та біології. Знаходиться там на листі почесних студентів.

На навчання дентистики був прийнятий у Північнозахідній університет і закінчив їх у прискореному часі, тому що студіював теж під час вакацій. Диплом із дентистики одержав на весні 1981 року.

Не забував д-р Богдан Я. Білас і за українське життя. Весь час належав до місцевого Пласту та вчився в школі українознавства при парафії св. Миколая, яку закінчив матурою у 1973 році. Рівночасно він, разом із батьками, є членом парафії церкви свв. Володимира і Ольги.

Д-р Богдан Я. Білас

Як добрий спортовець найкраще любить водний спорт, у якому спеціялізується в акробатиці на водних лещатах.

Д-р Б. Білас відчинив уже свою приватну практику в українській дільниці у Чикаґо та рівночасно є спільником дентистичного заведення в Шамбурзі, Іллиной.

Д-р Богдан Я. Білас належить разом із батьком до 399-го Відділу УНС „Лев" в Чикаґо.

Роман Б. Притхан

ПРЕЗИДЕНТ ФІЛІППІН ФЕРДІНАНД МАРКОС 17-го січня ц.р. зніс воєнний закон, після чого опозиція розпочала збільшену діяльність. Серед робітників і студентів тут почали поширюватися настрої, які, доведені до ще більшого напруження, можуть викликати заворушення. Враховуючи це, президент Маркос заявив публічно, що у випадку потреби він без вагання приверне воєнні закони, які обмежують політичну діяльність.

Замість квітів на свіжу могилу

бл. п. Осипа Е. Бойчука

і в першу річницю смерти Його ДРУЖИНИ

св. п. Дарії Бойчук

Їх Земляки зі Станиславова, замешкалі тепер у Дітройті і околиці зложили 485 дол.

на ФОНД ПЛАСТОВИХ ВИДАНЬ:

по 25 дол. — М. і Г. Кокорудз, Я. і Г. Крупяк, М. і І. Лепкий, А. і З. Слюсарчук, В. і Т. Юзьвяк;
по 20 дол. — В. і Є. Барнич, С. і Г. Білий, С. і Є. Климишин, І. і С. Король, М. і Н. Кунинський, О. Кузів, П. і О. Рогатинський, С. і М. Слюсарчук;
по 15 дол. — В. і С. Щербій;
по 10 дол. — Б. і М. Гарасевич, Р. і В. Гординський, В. і О. Гриньків, М. і Л. Ґречний, В. і О. Захарій, С. і М. Зубаль, О. і М. Кальба, А. і З. Камінський, М. і О. Климишин, Р. і А. Крохмалюк, Ю. і О. Крохмалюк-Тис, Е. і Ф. Кульчицький, Е. і А. Лятишевський, Я. і О. Никифоряк, І. і О. Росткович, М. і О. Сявавко, М. і В. Томин, Б. Ухач;
по 5 дол. — А. Наконечна.

•

Культурно-Громадський Клюб в Дітройті зложив з тієї нагоди на ту саму ціль 25 дол.

На Видавничий Фонд Збірника „ЯВОРІВЩИНА" складають в пам'ять

сл. п. інж. Івана Харамбури

Марія Харамбура (дружина) $500.00

•

Замість квітів на свіжу могилу

сл. п. Осипа Кваса

150.00 дол. — Рідня Іванових (Анна, Павло, Ярослав, Юдита і Левко);
по 30.00 дол. — Ґіба Олена, Хархаліс Ярослава і Микола;
по 20.00 дол. — Бриттан Роман, Гентош Йоанна, Масюк Марія і Мирон, Масюк Олена, Масюк Стефан і Масюк Ярослав;
15.00 дол. — Хархаліс Параскевія;
по 10.00 дол. — Винників Дарія, Дарміць Юлія, Сенчук Марія, Каламунецький Стефан, Когут Марія, Чумак Ярослава;
5.00 дол. — Ґратовський Ольга й Едвард.

•

Родині Покійних складає співчуття —

КОМІТЕТ ЯВОРІВЩИНА

Урочисто посвячено...

(*Закінчення зі стор. 1*)

ді духовенства, увійшовши до будинку, провів церемонію помазання стін та покроплення свяченою водою усіх приміщень будинку.

Зворушливий був момент короткої проповіді Митрополита до дітей, які з увагою слухали слів Владики, а їхні вишивані строї майоріли, як квіти. Діти гарно співали слова молитви за Україну. В імені УОК Центру привітав присутніх д-р Олександер Черник; привітання в англійській мові виголосив адвокат Данило Максим'юк, який на зміну з архітектом Зеноном Мазуркевичем провадив програму.

Коротке слово виголосив конгресмен Чарлз Догерті, відомий прихильник українців і балтійців. Від пенсильванійської легіслятури виголосив привіт сенатор Стюарт Грінліф. Представницею місцевого Литовського Об'єднання в Америці була його голова Тереса Гесис. Присутній був теж член стейтової легіслятури Дж. Геферель.

Із словом, повним заохоти до праці, виступив проф. д-р Петро Стерчо, голова Відділу УККА у Філядельфії. Після короткого буфетного прийняття Митрополит відлетів гелікоптером на летовищце до іншої місцевости виконувати свої душпастирські обов'язки.

Увечорі відбувся бенкет. Його розпочав молитвою Владика-номінат о. Роберт Москаль. Всі присутні проспівали „Отче Наш". Д-р О. Черник, який проводив бенкетом, представив усіх гостей за президіяльним столом. Крім згаданих вже отців і монахинь були це голови й представники організацій: Лідія Бурачинська, голова СФУЖО; д-р П. Стерчо; д-р Олександер Білик, голова ЗУАДК; Стефанія Вовчак, представниця СУК „Провидіння"; д-р Богдан Гнатюк, представник Українського Народного Союзу; Микола Бойчук, представник Українського Братського Союзу; д-р Наталія Пазуняк від Українського Золотого Хреста; д-р Ярослав Яримович від Українського Лікарсько Товариства; д-р Петро і Орися Гевки, голова Підготовчого Комітету, Святослав Караванський і редактор „Америки" Мстислав Дольницький.

Д-р О. Черник привітав представників численних організацій, присутніх і неприсутніх, що вислали письмові привіти. Першим був привіт від Патріярха і кардинала Йосифа. Привітання прийшли також від губернатора Пенсильванії Річарда Торнберга, від сенаторів Джана Гайнца і Арлена Спектора, конгресмена Лоренса Кофлина; від Балч Інституту був д-р М. Столярик, голова.

Під час бенкету відбулася церемонія вручення пам'яткової плякети голові УОК Центру д-рові Черникові за його велику жертвенність і невсипущу працю для Центру. Це вручення із відповідною короткою промовою провів д-р П. Стерчо. Ляйтмотивом його слова було Шевченкове: „І чужому научайтесь, свого не цурайтесь". У врученні плякети взяла участь теж голова Комітету підготови свята Орися Гевка, яка разом з іншими вложила багато праці в те, що УОК Центр став дійсністю.

Д-р О. Черник, дякуючи за відзначення, подав ще цінні інформації про розвиток праці над створенням УОК Центру і згадав про можливості фінансової підтримки Центру через т. зв. „мечінг" фонди.

Мистецька частина бенкету була на високому рівні. Ансамбль „Сопілка" виконав пісню „Зелене жито", чудово співали сестри — Орися Штинь-Гевка і Маруся Штинь-Домбчевська. Інші члени ансамблю — Галина Козак, Андрея Карабін, Борис Михайлів і Соня Кальман, захопили глядачів своїми танцями та пантомімою „Ляльки". Тепло вітали слухачі струнний ансамбль УМ Інституту під керівництвом проф. Анастазії Жилавої, в складі: Віра Бойко, Оля Трипупенко, Мирон Бойко, Марко Гарасимович, Дмитро Турченюк, Маланка Турченюк, Іко Лабунька і Леся Заяць. Фортепіяновий супровід — піяністка і дириґент Роксоляна Гарасимович. Вони виконали твори: „Думку" В. Присовського та „Серенаду" Моцарта.

Особливою появою у програмі був виступ письменника Святослава Караванського з гуморесками. Треба висловити подив, що ця людина-борець, перетерпівши так багато в ув'язненні, не втратив почуття гумору.

Бас-баритон Василь Найдан, студент опери в Темпл університеті, при фортепіяновому супроводі Олександри Рудій, гарно виконав дві пісні: „До України" — власної композиції на слова Михайла Масютка, пісню „Ой, місяцю". Пісню „Підкручу я чорні вуса", власної обробки, проспівав співак, акомпанюючи собі на гітарі. Біля 260 учасників бенкету нагородили всіх виконавців рясними оплесками. Врочистість закрив молитвою о. шамбелян д-р І. Біляніч. Після програми відбулася забава.

Судять католиків...

(*Закінчення зі стор. 1*)

бо аж три роки важкої тюрми дістав Йозеф Крумпгольц, що у його помешканні відбувалися друкарські роботи. Католицького священика о. Рудольфа Смахеля засуджено на два роки важкої тюрми, а о. Франтішека Лізну, також католицького священика, на 20 місяців тюрми. Інші три обвинувачені отримали менші присуди.

Присуди священиків і світських релігійних діячів за друк і поширювання релігійних книжок викликали здивування й обурення в світі, навіть серед членів комуністичних партій в різних західніх країнах. Проти цього почалися протести в різних країнах. В протестах беруть участь навіть атеїсти.